

Londra Konferansı

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Bağımsızlık Savaşı'nın başarıyla yürütülmesi ve Ankara Hükûmetinin Sovyetler Birliği ile yakın ilişki içine girerek, işbirliği yolunda ciddi adımlar atması, Batılı müttefik devletlere Ankara Hükûmetinin görmezlikten gelinemeyeceğini açık bir şekilde gösterdi. Bunun ilk işareti, Londra Konferansı'dır.

Müttefik Devletler, İngiltere Başbakanı Lloyd George ve Dışişleri Bakanı [Lord Curzon](#), Fransa Başbakanı Aristide Briand ve İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Sforza'nın katılımlarıyla 25 Ocak 1921 tarihinde Paris'te bir toplantı yaparak, "Doğu Sorunu"nun çözümü ve Osmanlı Hükûmeti ile imzalanan Sevr Antlaşması'nda bazı değişiklikler yapmak için 21 Şubat günü Londra'da bir toplantı yapmaya karar verdiler. Söz konusu toplantıya Osmanlı ve Yunan temsilcileri de katılacaklardı. Ancak, müttefikler, Osmanlı heyeti içinde Ankara Hükûmeti temsilcilerinin de bulunmasını istediler. Bu istek, Osmanlı Hükûmetine bildirilince Sadrazam Tevfik Paşa, 27 Ocak 1921 tarihinde Ankara'ya bir telgraf çekerek durumu bildirdi. [Mustafa Kemal Paşa](#) ertesi gün verdiği cevapta aynen şu ifadeleri kullandı:

"İrade-i milliyeye müsteniden Türkiye'nin mükadderâtına vâzi'ulyed olan yegâne meşrû ve müstakil kuvve-i hâkime, Ankara'da müstemirren mün'akit, Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Türkiye'ye müteallik bilcümle mesâilin halline me'mur ve her türlü münasebât-ı hariciyede muhâtab, ancak işbu Meclisin heyet-i hükûmetidir. İstanbul'da herhangi bir heyetin, minküllivücûh bir vaz'ı meşru ve hukûkisi yoktur... Millet ve memleketimizin nâmına salâhiyet-i meşruaya sâhip hükûmet Ankara'da olduğu Düvel-i itilâfiyece takdîr edildiği şüphesiz bulunduğu halde, düvel-i mezkûrenin bu nokta-i nazarını alenen izhârda teahhur etmeleri İstanbul'da mutavassıt bir heyetin mevcudiyeti kendileri için istifadeli olabileceğini zannetmelerinden neş'et etmektedir... Düvel-i İtilâfiye Londra'da aktecekleri konferansta, şark mes'elesini adl-ü hak dâiresinde halletmeye karar vermişlerse dâvetlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetine doğrudan doğruya tevcih etmelidirler".

Mustafa Kemal Paşa'nın cevabından sonra Osmanlı Hükûmeti ile Ankara Hükûmeti arasında uzunca bir yazışmadan sonuç alınamayınca Mustafa Kemal Paşa, konuyu TBMM'ye havale ederek Londra'ya bağımsız bir heyet gönderme teklifinde bulundu ve söz konusu öneri kabul edildi.

Dışişleri Bakanı [Bekir Sami \(Kunduh\) Bey](#)'in başkanlığında oluşturulan Ankara Hükûmeti heyeti, önce Antalya'ya oradan da bir İtalyan torpidosu ile Brendizi'ye gitti. Buradan Roma'ya geçen heyet, Türkiye'deki kurtuluş mücadelesine sempatisi olan İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Sforza'nın aracılığıyla Llyod George tarafından Londra Konferansı'na katılmaya resmî olarak davet edildi.

"Doğu Sorunu"na çözüm getirmek amaçlı toplanan Londra Konferansı, 27 Şubat-12 Mart 1921 tarihleri arasında devam etti. Ancak herhangi bir şekilde soruna çözüm bulunamadığı gibi sonuç da alınamadı.

Londra Konferansı'nda Türk tekliflerini, Sadrazam Tevfik Paşa'nın isteği üzerine Ankara Hükûmeti temsilcileri açıkladılar. Aslında Misakımillî'de belirlenmiş olan ilke ve amaçları kapsayan Türk heyetinin istekleri özetle şu şekildeydi: Batı Trakya Türkiye'ye bırakılmalıdır; İzmir'in işgaline son verilmelidir; İstanbul'dan yabancı askerî kuvvetler çekilmelidir; Boğazlarda Türk egemenliği tanınmalıdır.

Yunanların karşı argümanı ise İzmir ve Batı Trakya nüfusunun çoğunluğunun Rum olması nedeniyle buraların Yunanistan'a bırakılması şeklinde oldu. Müttefik Devletler, söz konusu bölgelerde durumu tespit etmek amaçlı bir inceleme komisyonu kurulmasını önermelerine rağmen, Yunanistan bu teklifi reddetti. Bunun üzerine Müttefik

Devletler, Sevr Antlaşması'nda Türkiye lehine bazı önemsiz değişiklikleri öngören nihai tekliflerini her iki heyete de tebliğ ettiler. Londra Konferansı, hiçbir sonuç alınmadan dağıldı. Londra Konferansı'nın Ankara Hükûmetine sağladığı en önemli kazanç, Misakımillî'nin Batılı devletlere ve dünya kamuoyuna daha iyi duyurulmuş olması idi. Bundan başka, Müttefik Devletler arasındaki görüş ayrılıkları da belirgin bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Fransa ve İtalya, İngiltere'yi ve bu devlet tarafından araç olarak kullanılan Yunanistan'ı desteklemiyorlardı.

Burada üzerinde önemle durulması gereken nokta, Ankara Hükûmeti heyetinin başkanı olan Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey'in İtalyan, İngiliz ve Fransız temsilcileriyle ayrı ayrı görüşmeler yaparak imzalamış olduğu bazı antlaşmalardır. Bekir Sami Bey, Londra Konferansı sırasında İngiliz, Fransız ve İtalyan heyetleri ile imzalamış olduğu bu antlaşmaları, Ankara'ya danışmadan ve TBMM'nin onayını almadan imzaladığı için çok fazla eleştiri aldı ve söz konusu antlaşmalar, TBMM tarafından kabul edilmeyerek onaylanmadı. Bu antlaşmalar özetle şu şekildeydi: İngiltere ile yapılan antlaşma, esirlerin mübadelesine ilişkindi. Bu antlaşma gereğince Türklerin elinde bulunan İngiliz esirleri İngiltere'ye iade edilecek, buna karşılık İngilizler, "Ermenilere ve İngiliz üserasına zulüm veya suimuamele" etmemiş bulunan Türk esirlerini geri vereceklerdi. Fransa ile yapılan antlaşma gereğince ise Güney Cephesi'nde çatışmaya son verilecek ve bu bölgedeki Türk kuvvetleri silahtan arındırılacaklardı. Güney Bölgesi'nde Fransızların bazı idari yetkileri tanınacak, Diyarbakır ve Sivas vilayetlerinin "iktisadi kalkınması" için Fransız sermayesinden yararlanılacak ve Fransa'ya söz konusu bölgede iktisadi imtiyazlar tanınacaktı. İtalya ile yapılan antlaşmada ise İtalya, İzmir ve Trakya'nın Türkiye'ye iadesini Konferansta savunacak, karşılığında İtalya'ya İzmir dışında Batı ve Güney Anadolu'nun birçok vilayetlerinde iktisadi imtiyazlar tanınacaktı.

Türkiye'nin çıkarlarına aykırı bulunan söz konusu antlaşmalar Meclis tarafından onaylanmadı. Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1921'de Bekir Sami Bey'e bir mektup göndererek, antlaşmalar hakkındaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin şimdiye kadar muhtelif vesîle ve vâsıtalarla bütün âleme ilân edilmiş olan prensipleri malûm-ı âliniz olup bu prensiplerin hudud-ı esâsiyesi şu kısa cümle ile kâbil-i ifadedir: "Malûm olan hudud-ı millîyemiz dâhilinde memleketimizin tamâmîyetini ve milletin istiklâl-i tammını temîn etmek." Heyet-i Murahhasa Riyâseti vazîfesiyle vukubulan son seyâhât ve temaslarınızın sizde hâsıl ettiği te'sîrât ve intibâ'âta nazaran Hükûmât-ı İtilâfiyenin mevzû prensiplerimizi ihlâl etmeksizin memleketimizle anlaşmaya mütemâyil oldukları kanaatinde bulunduğunuz anlaşılıyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Mû'teliflerin bu temâyülâtına delâlet edecek ciddî ve samîmî âsâr netâyici henüz görememektedir. Bu baştaki tahmînâtınızın tahakkukuna imkân bahş olacak bir zemîn bulmanız mümkün olduğu takdirde, bu neticenin Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükûmeti tarafından memnuniyetle kabul edilebileceğini temîn eylerim Efendim."

Bekir Sami Bey Londra'dan döndükten sonra Mustafa Kemal, Dışişleri Bakanlığında çekilmesini istedi ve bunun üzerine yerine [Yusuf Kemal \(Tengirşenk\)](#) getirildi.

Türel YILMAZ

KAYNAKÇA

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1989.

ÇELİK, Edip, **100 Soruda Türkiye'nin Dış Politika Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969.

GÖNLÜBOL, Mehmet, SAR, Cem, vd., **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, 9. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara

1996.

ÖZALP, Kazım, **Millî Mücadele (1919-1922)**, Cilt I, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

ÖZTOPRAK, İzzet, “Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey’in İstifası Meselesi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C IX, S 25, Kasım 1992.

SONYEL, Salahi R., **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, Cilt II, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

26/09/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/londra-konferansi/?pdf=3516> adresinden erişilmiştir